

Širom zatvorenih očiju

Dugo očekivani dijalog Beograda i Prištine koji je započeo u sedištu Evropske unije u Briselu, dočekan je u evropskoj javnosti kao dobra vest. To je i razumljivo, ako se zna da su odnosi između Prištine i Beograda tako loši da je sama činjenica da je dijalog o bilo kojoj stvari započeo - pozitivna promena.

Pošto je evropska javnost sa olakšanjem primila vest da je dijalog Beograda i Prištine uopšte započeo, saznalo se i da su se razgovori vodili u korektnoj atmosferi, kao i da su im obe strane pristupile konstruktivno, tražeći rešenja za praktične probleme koji opterećuju život građana. Saznalo se da su na dnevnom redu bile telekomunikacije, avionski saobraćaj, carinski pečati, katastri i matične knjige. Prema rečima šefa srpske delegacije, **Borislava Stefanovića**, dvodnevni razgovori su protekli u konstruktivnoj atmosferi i dve strane su oko nekih pitanja nadomak rešenja. Potpredsednik vlade Kosova i šef kosovske delegacije, **Edita Tahiri**, takođe je izjavila da je zadovoljna sastankom. Bez obzira na ove optimističke izjave, ni evropski izvori, ni Stefanović, ni Tahiri, nisu nagovestili oko kojeg pitanja su se Beograd i Priština približili dogovoru. Vođe dva tima nisu se, međutim, složili u vezi prirode razgovora, jer je Tahiri insistirala na tome da se radi o "**tehničkim razgovorima**", dok je Stefanović rekao da su pitanja kojih su se dotakli tokom protekla dva dana "**zaista važna i imaju veliku političku težinu i ne mogu se nazvati tehničkim, jer se, ako ništa drugo, ona tiču života ljudi**".

Ne treba sumnjati da će ovi pregovori biti završeni uspešno. Evropska diplomatija je uložila mnogo truda da Beograd i Prištinu dovede za pregovarački sto, a obema stranama su poslate jasne poruke da se od njih očekuje konstruktivnost – tako da pozitivan rezultat ne može da izostane.

Zato se pregovori i vode pod budnim okom posrednika **Roberta Kupera**, savetnika visokog predstavnika Evropske unije (EU) za spoljnu politiku i bezbednost **Ketrin Ešton**, kao i uz prisustvo visokog zvaničnika u američkom Stejt departmentu **Tomasa Kantrimena**. Koliko je posrednicima bilo važno da se već tokom prve runde razgovora postigne neki dogovor, pokazuje i činjenica da su drugog dana razgovori trajali oko pet i po sati, što je znatno duže nego što je bilo predviđeno. Evropski diplomatski izvori navode da se sastanak odužio zbog očekivanja da bi mogao da bude postignut neki opipljivi rezultat.

Britanski dnevnik "Independent" izneo je ocenu da je početak prvih direktnih razgovora između Kosova i Srbije ove nedelje u Briselu nesumnjivo trijumf "**meke sile**" Evropske unije. "**U normalnim okolnostima nijedna strana ne bi htela da ima bilo kakve veze sa onom drugom da nije bilo uporne diplomatije EU u poslednjih nekoliko godina**", naveo je list u redakcijskom komentaru i dodao "**da zajednička želja da se Srbi i kosovski Albanci priključe**

evropskom klubu prevazilazi gotovo sve ostale aspekte”.

Dakle, ključna reč koja pokreće sve procese između Beograda i Prištine je Evropa. Sada se tek vidi koliko se izgubilo dok u evropskoj diplomatiji u jesen prošle godine nije pobedila struja koja se zalagala za istovremeni pritisak na Beograd i Prištinu kao i za nagrađivanje Srbije u procesu evrointegracija za konstruktivnost u rešavanju kosovskog problema. Dok se smatralo da pritisak treba da se vrši samo na Beograd, a da se istovremeno zatvaraju oči pred onim što radi kosovska vlast, kao i dok je process približavanja Srbije EU zbog toga bio zamrznut – nikakav napredak nije postignut. Posle septembarskog dogovora EU i Srbije u vezi podnošenja zajedničke rezolucije Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija (UN), evropska diplomatija je promenila politiku uslovljavanja prema Srbiji i nije se dugo čekalo na rezultate. Tvorac ovog novog pristupa je evropska komesarka Ketrin Ešton i to je “umerena sila EU” o kojoj piše Independent.

Dakle, u odnosima Beograda i Prištine se sve vrti oko Evrope. To je i istakla Ketrin Ešton u svojoj izjavi povodom početka dijaloga. **“Rešavanje problema dijalogom je evropski put, a cilj ovih razgovora je promovisanje saradnje i približavanje Prištine i Beograda Evropskoj uniji”**, poručila je Ešton i dodala **“da će se razgovori voditi o tri glave teme - regionalne saradnje, slobode kretanja i vladavine prava, koje su, sve”**, kako je naglasila, **“od suštinske važnosti za evropsku perspektivu regiona”**. Upadljivo je da je komesarka Ešton izbegla da koristi termine kao što su “tehnički pregovori”,

“status”, “nezavisnost” želeći da ne opterećuje krhki početak pregovora stvarima u vezi kojih nema saglasnosti. Pomoćnik američkog državnog sekretara Tomas Kantrimen nije bio tako taktičan. Pre sastanka je istakao **“da je važno da dve strane razgovaraju o stvarima koje su bitne za svakodnevni život građana”** i naglasio da je **“odluka Međunarodnog suda pravde potvrdila nezavisnost Kosova”**, poručivši da se **“status neće i ne može menjati dijalogom”**. Ipak, uz poštovanje značaja koji SAD imaju u današnjem svetu, problem odnosa Beograda i Prištine je evropski problem. Pored toga, i Beograd, i Priština žele da postanu članice EU, a ne nove savezne države SAD. To ipak znači da je u ovom dijalogu mnogo važnije kakav će stav imati EU. To je verovatno i razlog zbog koga je EU taktičnija, opreznija i odgovornija.

Srbija je došla potpuno spremna na briselske razgovore, rešena da bude konstruktivna. Za razliku od Prištine, koja je tek nedavno dobila Vladu, srpska strana je imala čitavu jesen da se spremi za pregovore. Utisak je da srpska strana ne želi da izgubi prednost u međunarodnoj javnosti nad kosovskom, koju je stekla prošle jeseni kada je zajedno sa EU podnela zajedničku rezoluciju Generalnoj skupštini UN, kao i kada je izvestilac Saveta Evrope **Dik Marti** optužio lidera kosovskih Albanaca **Hašima Tačija** za trgovinu ljudskim organima.

Beograd je pravilno procenio da je tehnički dijalog sa Prištinom šansa da nastavi sa konstruktivnom politikom, što će Srbiju da dovede do dobijanja statusa kandidata za članstvo u EU u jesen ove godine. Zato je srpska

delegacija na pregovore došlo spremnija i odmah je izašla sa konkretnim predlozima za rešavanje problema.

“Za svako od razmatranih pitanja ponudili smo pristup i rešenja, na evropski način, koji omogućavaju da se dođe do pravne i imovinske sigurnosti, u interesu svih ljudi na KiM”, rekao je Stefanović. Da Beograd pregovara sa Prištinom a razmišlja o Briselu, pokazala je Stefanovićeva izjava data novinarima posle završetka pregovora. **“Ono što vidimo jeste da postoji kapacitet i spremnost da se u danima koji su pred nama rešavaju konkretni problemi i pitanja i da Zapadni Balkan približimo Evropskoj uniji”**, rekao je Stefanović.

Srbija sebi može da dozvoli da bude konstruktivna. Ključ rešenja kosovskog problema ipak se nalazi u Beogradu. Kosovo je potpuno upućeno na Srbiju ekonomski, saobraćajno, energetski i na svaki drugi način.

Ako se Kosovo posmatra izlovano od Srbije lako se može utvrditi da Srbija ostvaruje ogroman suficit od izvoza robe na Kosovo. Na Kosovu živi srpska zajednica koja je vezana za Srbiju, a istovremeno, prema Ustavu Kosova, uživa veoma veliku autonomiju. Srbi su uglavnom skoncentrisani na severu Kosova i ne priznaju vlast u Prištini. Uostalom, kosovska Vlada u ovom trenutku zavisi od srpskih poslanika. Vlada u Beogradu trenutno nema kontakt sa ovim srpskim poslanicima, ali to ne znači da možda neće u budućnosti imati pragmatičniji pristup. Ne treba zaboraviti da je

zamenik premijera Kosova - Srbin. Na Kosovu se nalazi velika srpska kulturna i crkvena baština koja je pod zaštitom UNESCO i kojom čak i prema kosovskim propisima upravlja Srpska pravoslavna crkva. Dakle, Beograd ima veoma mnogo načina da utiče na kosovsko društvo, što se za vlasti u Prištini ne bi moglo reći.

Šta god se Beograd dogovorio sa Prištinom, uvek postoji poslednje pitanje – nezavisnost. Svima je jasno da Beograd neće priznati nezavisnost Kosova na način na koji je proglašena. Takođe je jasno, da je od svih priznanja nezavisnosti koje je dobilo Kosovo, važno i ključno samo jedno – priznanje Srbije. Srbija to veoma dobro zna. S druge strane, srpska politička elita je svesna da Srbija ne može da upravlja Kosovom na način na koji je to činjeno pre sukoba 1999. godine. Zato se traži kompromis koji bi sačuvao obraz obe strane. Pristup koji je izabrala EU, a koji se sastoji od malih koraka, garantuje da bi se moglo pronaći i rešenje za najveći problem u odnosima Beograda i Prištine – nezavisnost Kosova. To bi morao da bude kompromis kojim bi bile i zadovoljne, i nezadovoljne obe strane. Očigledno je Beograd to sebi postavio kao konačni cilj ovog procesa.

O tome je govorio predsednik Srbije Boris Tadić koji u intervjuu za prištinsku televiziju “Klan Kosova” izjavio je da **“rešenje srpsko-albanskog istorijskog konflikta mora biti pronadjeno tako da jedna strana ne dobije sve a druga izgubi sve, i poručio da rešenje nikako ne može biti scenario u kojem će Srbija priznati jednostrano proglašenu nezavisnost Kosova”**. Srpski predsednik je izrazio nadu da će **“posle uvodne faze**

dijaloga predstavnika Beograda i Prištine, odnosno pronalazjenja rešenja u vezi sa nekim tehničkim pitanjima, otpočeti i suštinsko rešavanje istorijskog konflikta". "Istorijski dogovor Albanaca i Srba mora da bude legalizovan prihvatanjem i Albanaca i Srba. Ne mogu predstavnici naroda postići dogovor koji nije prihvaćen od njihovog naroda. To ne znači da legitimni predstavnici naroda ne mogu hrabro da istupe sa idejama i rešenjima koja nisu vidljiva baš svim predstavnicima naroda ali koja na kraju mogu biti prihvaćena referendumom ili izjašnjavanjem naroda", rekao je Tadić.

Za razliku od Beograda koji pregovore doživljava kao važan korak ka dobijanju stausa kandidata za članstvo u EU, za Prištinu pregovori nisu najvažnija stvar u agendi Vlade. Vlast u Prištini ima niz drugih stvari o kojima mora da vodi računa, a pre svih o najjačoj stranci - Demokratskoj partiji Kosova (PDK) premijera **Hašima Tačija**. Ova stranka je ovih dana pod pritiskom međunarodne zajednice da svoje redove "očisti" od funkcionera koji imaju veze sa ratnim zločinima i organizovanim kriminalom. Sam Tači je trenutno siguran, bez obzira na istragu o trgovini ljudskim organima zarobljenih Srba tokom sukoba na Kosovu, koju je inicirao izvestilac Saveta Evrope senator **Dik Marti**. Za SAD i međunarodnu zajednicu, Tači je faktor stabilnosti na Kosovu i njegova pozicija, za sada, nije ugrožena. Međutim, među prvih deset kandidata sa izborne liste Tačijeve PDK, bar sedam njih nije prihvatljivo za SAD i međunarodnu zajednicu. Tačijev problem je u tome što se prema kosovskom izbornom sistemu glasa istovremeno i za partiju i za kandidate, što

znači da su "nepoželjni kandidati" na neki način direktno birani od strane birača. Ti ljudi, pri tom, imaju i ugled u samoj stranci i veliku snagu i moć u kosovskom društvu. Najproblematičniji Tačijev funkcioner **Fatmir Ljimaj**, koji je bio optužen pred Haškim tribunalom za ratne zločine i koji je više puta hapšen od policije misije EULEX zbog organizovanog kriminala, dobio je na izborima više od 70 hiljada glasova. Kako izgleda kada počnu da se bune problematični Tačijevi funkcioneri najbolje se videlo prilikom izbora **Bedžeta Pacolija** za predsednika Kosova. Pacoli je izabran tek u trećem krugu pošto je Tači povukao poslednji potez - zapretio je ostavkom na sve funkcije ako njegova stranka ne bude ispunila koalicioni dogovor i glasala za Pacolija. Pored toga, Vlada u Prištini mora da rešava ozbiljne ekonomske probleme, među kojima je na prvom mestu nezaposlenost, čiji je procenat skoro 70 odsto. Kosovu su potrebne pare, investicije, novi poslovi...

Dakle, pregovori sa Beogradom za Prištinu nisu među prioritetima Tačijeve vlade. To se moglo videti kada je na jednoj večeri nemački ministar spoljnih poslova **Gvido Vestervele** kosovske političare pitao "**kako vide pregovore sa Srbijom**"? "**Kao ustupak koji svi zajedno činimo Srbiji**", odgovoreno je od strane kosovskih funkcionera.

Vlada Kosova je uverena da će pre ili kasnije uz pomoć SAD i međunarodne zajednice dobiti potpuni legitimitet, kao i da će Srbija u procesu evropskih integracija morati postepeno da se miri sa nezavisnošću Kosova.

Zato su za Prištinu ovi pregovori nešto što mora da se uradi pod pritiskom međunarodne zajednice.

To, naravno ne znači da Tači i njegova vlada neće uraditi sve da bi pregovori sa Beogradom uspeali. To je na kraju krajeva obaveza koju su preuzeli prema svojim zapadnim prijateljima i izvršiće je na najbolji mogući način. Takođe, njima i te kako odgovora da se problemi koji postoje u vezi saobraćaja, tablica, katastra i isprava reše i budu skinuti s dnevnog reda. Pri tom, svesni su i činjenice da svako od tih rešenih pitanja na neki način, makar posredno, potvrđuje Kosovo kao državu.

Može se očekivati da će Tači u pregovorima veliki prostor dati srpskoj Samostalnoj liberalnoj stranci (SLS). Ova srpska stranka je deo vladajuće koalicije i ima zamenika premijera i tri ministra u kosovskoj Vladi. Tačiju je potreban jak saveznik u srpskoj zajednici i za očekivati je da će prepustiti SLS-u dosta kredita za ustupke koje bude činio srpskoj strani, kao i za dobre rezultate pregovora. Dobra veza sa srpskom zajednicom Tačiju treba, između ostalog, i zbog teških optužbi izvestioca Saveta Evrope Dika Martija za trgovinu ljudskim organima. Jačanje SLS-a, kojeg u Americi zovu "zlatno dete Kosova", za Tačija je dobar put da dokaže da se i u praksi zalaže za sve one vrednosti na koje ga, na kraju krajeva, obavezuju i Ahtisarijev plan i Ustav Kosova.

Za kosovske vlasti ostaje pitanje da li će prostor koji SLS dobija da iskoristi Srbija? Vlada u Beogradu u ovom trenutku nema nikakav kontakt sa ovom srpskom strankom i doživljava je kao "**Tačijevu ispostavu**" među Srbima na Kosovu. Pri tom se zaboravlja da

postoji srpska politička stranka koja je važan činilac u kosovskoj stvarnosti i bez čijih poslanika nema većine za Vladu u kosovskom parlamentu. Da bi se to dogodilo, Beograd bi najpre morao da odustane od ideje da sve srpske političke faktore na Kosovu mora potpuno da kontroliše i da pristane na ideju da, recimo sa SLS-om, može da saraduje po principu uvažavanja međusobnih interesa i pronalaženja zajedničkih. Ako se tako shvate stvari, tada će svaki uspeh srpskih političkih faktora na Kosovu, pa i SLS-a, biti istovremeno i uspeh Beograda.

Tako su započeli pregovori Beograda i Prištine za koje svi akteri, kao i posrednici, znaju da će uspeti. Ipak, kako se kaže – đavo je u detaljima. Potrebno će biti mnogo truda, pregovora i strpljenja da se viševjekovni sukob Srba i Albanaca razreši zajedničkim dogovorom. I svaki detalj, ako mu se ne prida pažnja, može da izazove problem koji bi poništio sve što će se do tada sa teškom mukom dogovoriti. Ono što ohrabruje je činjenica da i Beograd i Priština znaju kako se dogovor mora završiti. I da imaju sve manje "savetnika" koji ih ubeđuju da je sukob bolji od dijaloga ili rat od mira. Zato se za trenutak kada su u Briselu srpski i kosovski pregovarači seli za isti sto može reći da je istorijski, bez obzira koliko na prvi pogled izgledalo da se razgovaralo o malim i beznačajnim stvarima.